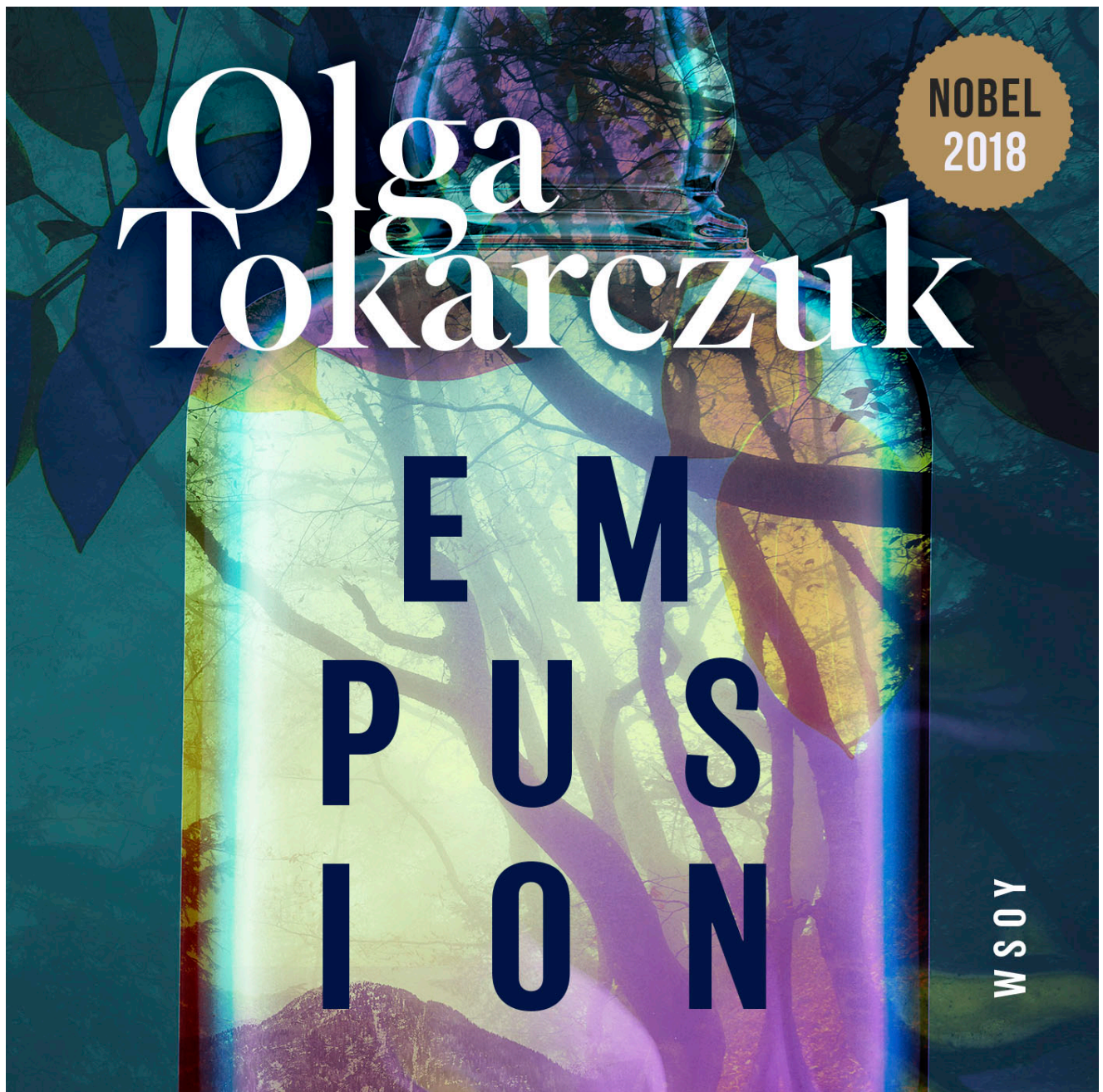

Olga Tokarczuk (suom Tapani Kärkkäinen): Empusion

Koti (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/>)

/ Olga Tokarczuk (suom Tapani Kärkkäinen): Empusion (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net:443/olga-tokarczuk-empusion/>)

Olga Tokarczuk (suom Tapani Kärkkäinen): Empusion

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI

On 1900-luvun alku, nuori mies tulee parantolaan vahvistamaan keuhkojaan. Hän liittyy siellä jokseenkin inspiroivaan yhteisöön ja vihkiytyy syvälliseltä vaikuttavaan ajatteluun. Thomas Mann oli kirjoittanut tämän jo *Taikavuori* -romaanissaan 1924. Olga Tokarczuk teki sen uusiksi. Hän otti klassikon, kertoi ja muunteli sitä ehdottoman omaperäisellä tyylillään. ’

Aikoinaan tuberkuloosia pidettiin romanttisten nerojen tautina: nerokkaiden mutta heikkokeuhkoisten miesten elämä ja keskustelut ovat sekä *Taikavuoren* että *Empusionin* aiheena. Poikkeuksena on kuitenkin se, että Taikavuoren älyköt kokevat olevansa merkittäviä, *Empusionin* miehet pitävät myös symposioneita, mutta niistä tulee empusioneita. Empusa, yliluonnollinen olento kreikkalaisessa mytologiassa. *Empusionissa* esille tuleva parantola on edullinen verrattuna korkeammassa ilmanalassa olevaan luksusparantolaan. Aivan kuin Mannin klassikko sijaitsisi siellä. Tokarczukin versio on alempana, hänen kerrontansakin on lähellä mädäntyvää syksyistä maata. Yhteistä molemmissa romaaneissa on, että jokaise potilaan kohdalla vain viivytetään kuolmaa – tuberkuloosiin ei ollut tuolloin vielä rokotetta.

Alussa Tokarczukin kuvaukset leikkivät kliseillä, jotka muuttuvat yllättäen vakaviksi ja kohtalokkaiksi. Romaani alkaa vanhoista elokuvista tutulla kliseellä: höyryjunasta asemalle jäävä päähenkilö tulee vähitellen esiin savun keskeltä. Sitten, yllättäen, kuvauksesta löytyy syvälinen ohje:

”Nyt näkymä peittyy veturin päästämiin höyryhattaroihin, jotka jäävät lipumaan laiturille. Jotta voisi nähdä kaiken, on katsottava niiden alta, annettava harmaan sumun sokaista hetkeksi, kunnes katse joka tästä ponnistuksesta syntyy, terävöityy ja muuttuu läpituokevaksi, kaikennäkeväksi.” (9)

Ehkä avauskappale on vihje lukijalle: romaanin maailma vaikuttaa sumuiselta, mutta pian lukija voi huomata, että romaani on kirjoitettu tarkalle, kaikennäkevälle lukijalle.

Pian seuraa maisemapanorama, joka huipentuu vanhentuneen kauhufilmin efektiin. Päähenkilö tallustellee syksyisessä Waldenburgin laaksossa kohti parantolaa. Hänet valtaa melankolinen, kohta koittavan kuoleman tuntu:

”Hän tuntee, että ympärillä levittäytyvä maailma on paperille paperille maalattu koriste ja hän voisi tökätä sormensa tuohon mahtavaan maisemaan ja tehdä siihen reiän, joka johtaisi suoraan olemattomuuteen. Ja että se, olemattomuus, alkaisi virrata reijästä kuin tulvavesi ja saavuttaisi lopulta hänetkin, tarraisi häntä kurkusta.” (11)

Tämä rinnastuu romaanin loppupuolella menehtyvän nuoren miehen sielunmaisemaan: hänellä on maalaus, johon piirtyy vuoriston silhuetti, outoa kyllä, se muodostaa täsmälleen saman kuvion kuin hänen kuumeikäyränsä vähän ennen kuolemaa.

Taikavuoren parantolassa keskustelut miesten kävelyretkillä olivat suurten aatteiden debatteja, intohimoisia yhteenottoja. Myös Tokarczukin kuvaama miessaura keskustelee kiihkeästi Euroopasta ja demokratiasta, mutta usein kehittelyt lopahtavat kesken, niissä on tiettyä voimattomuutta. Mutta, miten innokkaasti he solvaavat naisia !

Romaanin keskeinen teema juontuu naisvihasta: kaikesta muusta he ovat erimielisiä, paitsi naisten alemmuudesta miehiin nähden. Tässä he yltyvät uskomattomaan idiotismiin. Tokarczuk toteaa teoksen päätössanoissa, että kaikki nämä misogyniset päätelmät on löydetty ns. suurilta miesajattelioilta.

Mikä on naisen olemus? Pelkkä kysymyksen kuulostaa ummehtuneelta, mutta juuri sitä nämä naimattomat nerot pohtivat. Teoksen alkupuolella herrat antautuvat vakavasti pohtimaan naisolentojen aivojen pienuutta, ja sen seurauksia:

”Totta, naisen aivot ovat yksinkertaisesti pienemmät, Harmaa Leijona keskeytti, suu täynnä ruokaa.

– Joskus kun puhuu naisten kanssa, jatkoi kaulaa myöten napitettu Walter Frommer – voi tavallaan syntyä vaikutelma, että he vastaavat järjellisesti ja ajattelevat niin kuin me. Mutta se on harhaa. He imitoivat meidän kommunikoititapojamme.

Hän korosti erityisesti sanaa ”imitoivat”. (52-53.)

Samalla Tokarczuk antaa ymmärtää, kuinka miehet tämän keskustelun aikana imitoivat kiihkeästi toisiaan, luovat yhteisesti kuvitellun naisoletetun – ja ovat lopulta tyytyväisiä luomaansa kuvaan.

Vastakohtaksi tälle, romaanin loppupuolelta löytyy aivan huima kuvaus, näiden herrojen hienhajusta kävelyretken jälkeen. Tokarczuk tekee heistä hajuun perustuvat luonnekuvat. Kullekin ominainen hienhaju sekoittuu kosteiden ja höyryävien villapaitojen koiranhajuun. Suomentaja Tapani Kärkkäinen on rennon osuvasti kielessä mukana, luomassa osuvaa parodiaa. Esimerkiksi August, on humanisti ja hienostelija, jolla vanhuus ja parfyymit sekoittuvat:

”... hänestä leviää orgaanisia huuruja, jollaisia nousee vanhaksi menneestä materiasta, kun mätänemisprosessit alkavat sitä näivertää ja kun ruumiin molekyylit hajoavat: häntä ympäröi unohtuneiden ruokatavaroiden hapanta maitoa muistuttava varastonhaju, jota hän ei enää pysty hallitsemaan, mutta peittää sen kölninvedellä ja hienolla partasaippualla.” (263).

Parantolan naisia ei romaanissa esiinny, heitä nähdään kävelyllä ja naisten hattugarustuksia tarkastellaan eräänlaisina sukupuolieliminä.

Tosin paranolaan tullessaan päähenkilö Wojnicz tapaa talon emännän, mutta aamulla tämä löydetään hirttäytyneenä. Romaani tarjoaa siis sysäyksen dekkarin suuntaan, mutta kun lukija huomaa, että kuolemantapausta ei ole tarkoituskaan selvittää, hän pääsee oikeille jäljille. Romaani alkaa keriä itseään esiin, heti kun viimeisestä naisesta päästään eroon.

Samoin romaanin alaotsikko ”Kauhua keuhkoparantolassa” ei viittaa genren mukaiseen kauhuun, vaan eräänlaiseen kummitteluun ilman ainuttakaan kummitusta. Vaikka päähenkilö hakeutuu aliniomaa paikkoihin, joissa voi odottaa haamun ilmestyvän – ehkä siellä onkin jotain erityisen poissaolon tunnetta.

Parantolan herrat ovat taitavia sanailijoita, he antautuvat kiinnostaviin spekulatioihin. Romaani teemaan liittyen he ovat parhaimmillaan pohtiessaan naisdemoneita.

Herroista ehkä jäätävin, Longinus Lukas on katolilainen, veitsenterävä fundamentalisti ja tinkimätön kurivaltion kannattaja. Hän aloittaa keskustelun sanomalla että demonit ovat alkukantaisen ihmisen mielikuvia, demonit haihtuvat oitis, kun tosi Jumala puhuttelee. Samaan hengenvetoon hän julistaa kuitenkin olevansa leppymätön demonien takaa-ajaja ja nujertaja.

Klassista humanismia puolustava August, tulee ehkä huomaamatta ilmaiseeksi tosilauseen. Puhe naisista alkaa vasta sen jälkeen, kun äitihahmo on tapettu, näin syntyy loputon harhainen keskustelu, empusion, eli sen miksi herroja kiinnostaa ns. naisen demoninen olemus.

”Ja kuitenkin demonit ovat olemassa ihan senkin takia, että me puhumme niistä, ajattelemme niitä”

Olga Tokarczukin *Empusion* on ensimmäinen romaani, jonka hän on julkaissut Nobel -palkintonsa jälkeen. Tänä syksynä tosin ilmestyi Tokarczukin aiempi [Anna In maailman hautakammioissa.](https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/olga-tokarczuk-anna-in-maailman-hautakammioissa/) (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/olga-tokarczuk-anna-in-maailman-hautakammioissa/>)

Olga Tokarczuk *Empusion*, suom Tapani Kärkkäinen, WSOY, 2024. s.267.

Risto Niemi-Pynttäri on kirjallisuuden ja kirjoittamisen dosentti Jyväskylän yliopistosta.

« Previous:

Kaspar Colling Nielsen (suom Katriina Huttunen): Esikaupunkien vapahtaja (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/kaspar-colling-nielsen-esikaupunkien-vapahtaja/>)

Next:»

J. R. R. Tolkien (suom Kersti Juva): Roverandom (<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/j-r-r-tolkien-roverandom/>)

admin

Vastaa

Viesti

Nimi

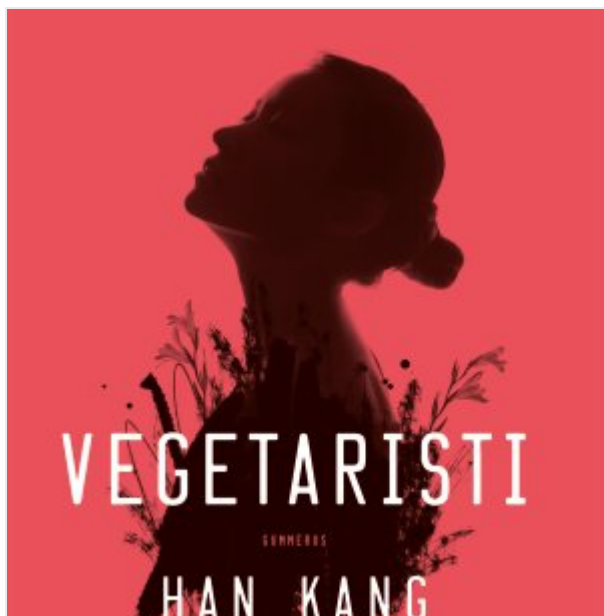
Sähköposti

Lähetä viesti

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed \(https://akismet.com/privacy/\)](https://akismet.com/privacy/).

Han Kan Nobelisti 2024 ! Anna Pehkorannan essee *Vegetaristi* romaanista
(<https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/han-kang-vegetaristi/>)

Han Kanin lyyrinen proosa sekä tekstin läpitunkeva visuaalisuus ja hetkittäinen maalauksellisuus muodostavat lähes hypnoottisella tavalla häiritsevän kontrastin romaanin monin paikoin groteskeille ja väkivaltaisille tapahtumille.(Anna Pehkoranta)

Proudly powered by WordPress (<https://wordpress.org>) | Theme: Content (<https://spicethemes.com>) by
SpiceThemes
